

ДЕЗІНТОКСИКАЦІЙНА ТЕРАПІЯ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ПОДОЛАННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

DETOXIFICATION THERAPY AS THE MAIN METHOD OF OVERCOMING ALCOHOL DEPENDENCE

У статті представлено теоретичний аналіз дезінтоксикаційної терапії як основного методу подолання алкогольної залежності. Установлено, що алкогольна залежність – це медичний стан, що характеризується порушенням здатності припинити або контролювати вживання алкоголю, незважаючи на несприятливі соціальні, професійні наслідки чи наслідки для здоров'я. У вирішенні цієї проблеми дезінтоксикаційна терапія стає одним з основних підходів до лікування.

Застосовується вона в рамках відновлювальних, лікувальних, підтримувальних або оздоровчих програм, оскільки вона допомагає впливати на симптоми абстиненції та стабілізувати стан пацієнта для подальшого лікування.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі дезінтоксикаційної терапії як основного методу подолання алкогольної залежності. Визначено, що алкогольна дезінтоксикація являє собою критичний етап лікування, що включає раптове припинення вживання алкоголю, а також нейтралізацію токсичних речовин, які накопичилися в організмі пацієнта. Такий підхід може бути здійснений у різних форматах, зокрема в амбулаторному та стаціонарному лікуванні, залежно від ступеня залежності й індивідуальних потреб пацієнта.

Процес дезінтоксикаційної терапії складається з таких етапів: оцінювання, стабілізації, медичного нагляду та переходу до подальшого лікування. Під час оцінювання визначаються ступінь залежності та потреби пацієнта, після чого настає етап стабілізації, що передбачає вплив на симптоми скасування. Важливість медичного нагляду та моніторингу не може бути переоцінена, оскільки вони гарантують безпеку пацієнта та забезпечують ефективність лікування.

Особлива увага приділяється вибору фармацевтичних препаратів, як-от бензодіазепіни, протисудомні препарати, клонідин і лорфексидин, агоністи альфа-2, габапентин і баклофен, акампрозат тощо. Ці препарати використовуються для зменшення фізичних і психологічних симптомів відмови від алкоголю. Отже, основною метою дезінтоксикації є безпечне лікування гострих фізичних симптомів відмови від алкоголю. Ефективна дезінтоксикація допомагає безпечно перейти до потенційно безпечної фази.

Ключові слова: алкоголь, дезінтоксикація, терапія, алкогольна залежність, медикаментозне лікування, відновлення.

The article presents a theoretical analysis of detoxification therapy as the main method of overcoming alcohol addiction.

Alcohol dependence is defined as a medical condition characterized by an impaired ability to stop or control alcohol consumption despite adverse social, occupational, or health consequences. In solving this problem, detoxification therapy becomes one of the main approaches to treatment.

It is used in rehabilitative, therapeutic, supportive or wellness programs as it helps manage withdrawal symptoms and stabilize the patient for further treatment.

The purpose of the article is a theoretical analysis of detoxification therapy as the main method of overcoming alcohol addiction.

It was determined that alcohol detoxification is a critical stage of treatment, which includes the sudden cessation of alcohol consumption, as well as the neutralization of toxic substances that have accumulated in the patient's body. This approach can be implemented in a variety of formats, including outpatient and inpatient treatment, depending on the degree of addiction and the individual needs of the patient.

The process of detoxification therapy includes the following stages: assessment, stabilization, medical supervision and transition to further treatment. During the assessment, the patient's degree of dependence and need is determined, followed by the stabilization phase, which involves managing withdrawal symptoms. The importance of medical supervision and monitoring cannot be overstated as they ensure patient safety and treatment effectiveness.

Special attention is paid to the selection of pharmaceutical drugs, such as benzodiazepines, anticonvulsants, clonidine and lofexidine, alpha-2 agonists, gabapentin and baclofen, acamprosate and others. These drugs are used to reduce the physical and psychological symptoms of alcohol withdrawal.

Therefore, the primary goal of detoxification is to safely treat the acute physical symptoms of alcohol withdrawal. Effective detoxification helps you get through this potentially dangerous phase safely.

Key words: alcohol, detoxification, therapy, alcohol addiction, drug treatment, recovery.

УДК 616.89-008.441.3-085:615.214
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.59.47>

Козира П.В.

к.психол.н.,
доцент кафедри практичної психології
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Алкогольна залежність є однією з найбільш соціальних проблем і вражає мільйони людей у всьому світі. Цей стан характеризується нездатністю контролювати або припинити вживання алкоголю й охоплює широкий спектр проблем фізичного та психічного здоров'я, зокрема й захворювання печінки, серцево-судинні порушення та психічні розлади [14, с. 981]. За даними Всесвітньої організації

охорони здоров'я, уживання алкоголю є причиною 3 мільйонів смертей щороку, що становить 5,3% усіх смертей у світі [15].

У вирішенні цієї проблеми дезінтоксикаційна терапія стає одним з основних підходів до лікування. Дезінтоксикація – це процес, який дозволяє організму виводити з нього алкоголь і водночас впливати на симптоми абстиненції, які супроводжують цей процес [3].

Але важливо розуміти, що сама собою дезінтоксикація не є лікуванням алкогольної залежності в повному розумінні. Проте вона перший крок до відновлення, а саме готує людей до подальшого лікування, зокрема й терапії та медикаментозного лікування.

Варто відзначити роботи вчених Д. Рем [14], Г. Мирік [11], М. Баярд [5], Д. Маккей [10], Д. Лію [8], Аль Катарі [2] та інших, які зробили значний внесок у дослідження та розвиток підходів до дезінтоксикаційної терапії під час лікування алкогольної залежності. Їхні роботи поклали основу для розуміння комплексних механізмів алкогольної залежності й ефективних методів її лікування.

Незважаючи на значний прогрес, досягнутий завдяки цим дослідженням, сфера дезінтоксикаційної терапії все ще містить аспекти та виклики, які потребують вивчення.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі дезінтоксикаційної терапії як основного методу подолання алкогольної залежності.

Алкогольна залежність – це медичний стан, що характеризується порушенням здатності припинити або контролювати вживання алкоголю, незважаючи на несприятливі соціальні, професійні наслідки чи наслідки для здоров'я [4, с. 142]. Лікування алкогольної залежності охоплює низку різних стратегій, які можуть бути індивідуально адаптовані до потреб кожного пацієнта. Критичним першим кроком є дезінтоксикаційна терапія. Алкогольна дезінтоксикація (також відома як детокс) – це комплекс медичних заходів, необхідних у разі раптового припинення вживання алкоголю особами, які страждають на алкогольний розлад. Вона спрямована на усунення причини інтоксикації, тобто нейтралізацію токсинів етилового спирту. Застосовується вона в рамках відновлювальних, лікувальних, підтримувальних або оздоровчих програм, оскільки допомагає впливати на симптоми абстиненції та стабілізувати стан пацієнта для подальшого лікування. Процес часто поєднується із заміщенням ліками, які мають ефект, подібний до дії алкоголю, щоб мінімізувати алкогольну абстиненцію [1]. Терапія часто проводиться в контрольованих клінічних умовах, де медичні працівники можуть ретельно контролювати процес. Цей процес може проходити в умовах як стаціонару, так і амбулаторії, залежно від тяжкості хвороби та конкретних потреб людини. Установлено, що належне лікування під час дезінтоксикації може значно знизити ризик важких симптомів скасування й ускладнень [11, с. 129].

Основні цілі дезінтоксикаційної терапії такі [5, с. 1447; 10, с. 133; 11, с. 128]:

- досягнення безпечної відмови від алкоголю. Полягає в усуненні таких симптомів, як тремтіння, пітливість, нудота та занепокоєння,

- а також запобігання серйозним ускладненням, як-от судом, або алкогольний делірій, які можуть бути небезпечними для життя;

- надання медичної допомоги. Передбачає введення ліків для полегшення симптомів залежності, а також забезпечення харчової підтримки та гідратації для усунення дефіциту вітамінів і зневоднення, спричинених хронічним зловживанням алкоголем;

- психологічна підтримка. Адже абстиненція може бути дуже стресовим і емоційним досвідом. Консультування та підтримка під час цього процесу можуть допомогти пацієнтам упоратися із проблемами, забезпечити основу для подальшої психологічної роботи;

- підготовка пацієнтів до реабілітації. Після дезінтоксикації фокус зміщується на довгострокову реабілітацію, яка передбачає низку заходів, як-от консультування, поведінкова терапія та групи підтримки.

Процес дезінтоксикаційної терапії має кілька етапів, кожен із яких потребує ретельного медичного нагляду для гарантування безпеки та забезпечення комфорту пацієнта, тому розглянемо їх детальніше.

Оцінювання. На цьому етапі медичні працівники проводять комплексне медичне, психологічне оцінювання, дають оцінку історії вживання психоактивних речовин. Аналіз крові й інша діагностика є вирішальними на цьому етапі для визначення рівня алкоголю в організмі пацієнта, який може керувати протоколом дезінтоксикації. Етап також передбачає скринінг супутніх розладів, як-от депресія або тривога, які можуть суттєво вплинути на перебіг і лікування алкогольної залежності [12].

Стабілізація. Цей етап є критичним, оскільки він безпосередньо стосується фізичних і психологічних наслідків скасування вживання алкоголю. Симптоми скасування можуть виникнути вже через дві години після останнього вживання, як-от тремор, безсоння, нудота та збудження. Ліки, які використовуються під час дезінтоксикації, не лише допомагають зменшити симптоми абстиненції, але й спрямовані на запобігання серйозним ускладненням.

Стабілізація також передбачає харчову підтримку, гідратацію та лікування будь-яких супутніх захворювань, які погіршуються внаслідок припинення вживання алкоголю [10, с. 140].

Медичний нагляд і моніторинг. Етап життєво важливий для швидкого виявлення й усунення будь-яких ускладнень. Моніторинг здійснюється через ретельне спостереження за життєво важливими показниками, як-от серцевий ритм, артеріальний тиск, рівень кисню у крові, а також балансом рідини й електролітів в організмі пацієнта. Також важливою є оцінка психічного стану пацієнта, оскільки симптоми абсти-

ненції можуть включати тривожність, депресію й інші психоемоційні розлади.

У цей період медичні працівники не лише проводять моніторинг фізичного стану, але й надають емоційну підтримку. Вони допомагають пацієнтам впоратися зі стресом і тривогою, які часто супроводжують процес відмови від алкоголю. Емоційна підтримка може включати розмови, мотиваційне інтерв'ювання, а також методи розслаблення та подолання стресу.

Під час медичного нагляду та моніторингу можуть використовуватися різні медичні втручання, залежно від стану пацієнта. Наприклад, у разі необхідності можуть бути призначені медикаменти для стабілізації артеріального тиску, корекції розладів електролітного балансу або корекції психічних станів [3].

Перехід до подальшого лікування. На цьому етапі фокус зміщується з короткострокового впливу на симптоми скасування на довгострокові стратегії відновлення та підтримки тверезості. Ця фаза може включати поєднання індивідуальної та групової терапії, медикаментозної терапії та груп підтримки, як-от Анонімні алкоголіки (AA).

Ці елементи в сукупності створюють усеосяжний план лікування, що дозволяє не лише подолати фізичну залежність, але й вплинути на психологічні та поведінкові аспекти залежності, сприяти тривалому відновленню та профілактиці рецидивів. Основна мета вказаного етапу полягає в забезпеченні стабільності та відновленні якості життя пацієнтів, а також у підтримці їхньої мотивації до подальшого життя у тверезості [5, с. 1448].

Вибір стратегії дезінтоксикації залежить від комплексу чинників, які включають клінічний висновок лікаря, індивідуальні особливості та потреби пацієнта, його спосіб життя, очікування, ступінь залежності та наявність супутніх медичних проблем. Клініцисти враховують ці чинники, вибирають найбільш доречний план лікування, який може передбачати фармакологічне втручання, особливо в ситуаціях з високим ризиком серйозних ускладнень, як-от алкогольна інтоксикація. Для впливу та зменшення прояву симптомів скасування можуть бути використані різні фармацевтичні препарати, серед яких такі:

– бензодіазепіни є найбільш часто використовуваними препаратами для дезінтоксикації алкоголю. Вони ефективні для зменшення тяжкості симптомів скасування, зокрема тривоги, безсоння та ризику судом. Такі препарати, як хлордіазепоксид, діазепам і лоразепам, часто призначають через їхню ефективність у лікуванні гострих симптомів алкогольної абстиненції. Дж. Лію та Л. Ванг продемонстрували ефективність бензодіазепінів у зменшенні проявів і ускладнень, пов'я-

заних з алкогольним абстинентним синдромом [8, с. 14];

– протисудомні препарати, карбамазепін і вальпроат, можна використовувати як альтернативу бензодіазепінам, особливо в осіб зі зловживанням бензодіазепінами в анамнезі або з окремими захворюваннями. Дослідження показали, що протисудомні препарати можуть бути ефективними для впливу на симптоми скасування і можуть мати менший потенціал для зловживання порівняно з бензодіазепінами [11, с. 131];

– клонідин і лофексидин, які є агоністами альфа-2, зазвичай використовуються для зменшення фізіологічних симптомів, які виникають в результаті припинення вживання алкоголю. Зокрема і для полегшення таких симптомів, як збільшення частоти серцевих скорочень (тахікардія) і підвищення артеріального тиску. Ці препарати працюють шляхом зменшення викиду норадреналіну, нейротрансмітера, що відіграє ключову роль у регуляції серцевої діяльності й артеріального тиску. Клонідин і лофексидин допомагають стабілізувати ці параметри, знижують ризик серйозних ускладнень, пов'язаних з абстиненцією. Окрім того, ці лікарські засоби можуть мати заспокійливий ефект, що допомагає знизити загальний рівень стресу та тривожності, які часто супроводжують процес відмови від алкоголю [6, с. 483];

– габапентин і баклофен, які впливають на ГАМК-рецептори в мозку, показали перспективу в лікуванні алкогольної абстиненції, особливо серед пацієнтів, для яких бензодіазепіни є недоцільними через можливі побічні ефекти або протипоказання. Габапентин використовується для зменшення неврологічних симптомів, а саме тривоги та безсоння, які часто виникають під час абстиненції. Цей препарат також показав ефективність у зниженні потягу до алкоголю, сприяє подальшому утриманню від уживання. Баклофен, відомий своєю здатністю полегшувати м'язові спазми, також виявився корисним у лікуванні алкогольної абстиненції. Він може бути використаний як для впливу на симптоми скасування, так і для зменшення фізичного та психологічного потягу до алкоголю [9, с. 72];

– акампрозат відіграє важливу роль у лікуванні алкогольної залежності, діє через зменшення рівня глутамату в мозку, що зменшує гіперглутаматергічний стан, який часто спостерігається під час скасування алкоголю. Його дія як функціонального глутаматергічного антагоніста НМДА рецепторів може мати нейрорепротекторні властивості, що є корисними під час і після дезінтоксикації. Дослідження М. Аль Катарі та інших [2, с. 1279], проведене на культурах мозку ембріонів щурів, показало, що акампрозат може знижувати нейротоксич-

ність, спричинену глутаматом, яка виникає під час скасування алкоголю. Це демонструє його потенціал у зменшенні пошкоджень мозку, що можуть бути пов'язані із тривалим уживанням алкоголю. Окрім того, дослідження Д. Куб [7, с. 590] та інших виявило, що акампрозат знижує збудливі потенціали постсинаптичного поля в гіпокампі. Це може вказувати на його здатність модулювати нейронну активність у головному мозку, що може бути важливим у процесі відновлення його функцій після тривалого вживання алкоголю.

Отже, дезінтоксикаційна терапія в лікуванні алкогольної залежності має низку переваг і недоліків, які важливо розглянути. До переваг дезінтоксикаційної терапії, можна віднести таке [9, с. 73]:

- під час дезінтоксикації відбувається виведення токсинів з організму, що може покращити фізичний стан пацієнта та функціонування внутрішніх органів;

- під медичним наглядом дезінтоксикація гарантує безпечне виведення алкоголю з організму, що знижує ризик важких симптомів скасування й ускладнень;

- лікування дозволяє контролювати симптоми абстиненції, як-от тривожність, дратівливість, фізичний дискомфорт, що робить процес відновлення комфортнішим для пацієнта;

- дезінтоксикація створює міцний фундамент для подальшої реабілітації та лікування, оскільки пацієнт стає більш відкритим до терапевтичних утручань після фізичного очищення від алкоголю;

- терапія забезпечує можливість адаптувати лікування під конкретні потреби кожного пацієнта, що збільшує ймовірність успішного відновлення;

- процес дезінтоксикації часто супроводжується психологічною підтримкою, яка допомагає впоратися із психічними розладами, які можуть супроводжувати алкогольну залежність.

Проте наявні й недоліки дезінтоксикаційної терапії, а саме [13, с. 354]:

- оскільки дезінтоксикація переважно спрямована на фізичні симптоми, вона не усуває глибинних психологічних і поведінкових причин залежності, що потребує подальшого психотерапевтичного лікування;

- без інтегрованого лікування, що включає психотерапію та підтримку, існує значний ризик повернення до вживання алкоголю після завершення дезінтоксикації;

- незважаючи на медичний нагляд, процес дезінтоксикації може супроводжуватися ускладненнями, особливо в разі важкої залежності;

- процес дезінтоксикації може бути емоційно складним, потребувати значної психологічної підтримки;

- є ризик розвитку залежності від медикаментів, особливо від тих, що мають заспокійливі властивості, як-от бензодіазепіни.

Отже, дезінтоксикація відіграє фундаментальну роль у загальному лікуванні алкогольної залежності, тому можна зробити такі висновки.

Дезінтоксикація є необхідним першим етапом у лікуванні алкогольної залежності. Вона не лише сприяє безпечному виведенню алкоголю з організму, але й закладає фундамент для подальших етапів лікування та реабілітації.

Метод є добре структурованим процесом, який передбачає медичний нагляд і вплив на фізичні та психологічні симптомами скасування. Це вимагає індивідуального підходу, заснованого на специфічних потребах кожного пацієнта.

Фармакологічне лікування відіграє ключову роль у процесі дезінтоксикації. Препарати, як-от бензодіазепіни й інші медикаменти, використовуються для зменшення симптомів скасування, зниження ризику ускладнень і забезпечення комфортного переходу від залежності до відновлення.

Важливим аспектом дезінтоксикації є надання психологічної підтримки пацієнтам, щоб допомогти їм упоратися з емоційними викликами, пов'язаними із припиненням уживання алкоголю.

Дезінтоксикація є важливою частиною комплексної програми лікування, яка передбачає підтримку та терапію після завершення цього процесу, щоб запобігти рецидивам і сприяти тривалому відновленню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дезінтоксикаційна терапія. URL: <https://www.clinic-target.com/uk/services/dezintoksykaczijna-terapiya/> (дата звернення: 22.01.2024).
2. Acamprosate is neuroprotective against glutamate-induced excitotoxicity when enhanced by ethanol withdrawal in neocortical cultures of fetal rat brain / M. Al Qatari et al. *Alcohol Clin Exp Res*. 2001. Vol. 25. P. 1276–1283.
3. Alcohol use disorder: Treatments and drugs. URL: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/alcohol-use-disorder/basics/treatment/con-20020866> (дата звернення: 22.01.2024).
4. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Fifth Edition (DSM-5)*. Arlington, VA: Author. Hardback, 2013. 947 pp.
5. Alcohol withdrawal syndrome / M. Bayard et al. *American Family Physician*. 2004. Vol. 69. № 6. P. 1443–1450.
6. Flannery B.A. The role of clonidine in detoxification from opiates. *Contemporary Drug Problems*. 2004. Vol. 31. № 3. P. 467–488.
7. Potential neuroprotective effects of acamprosate / G.F. Koob et al. *Alcohol Clin Exp Res*. 2002. Vol. 26. P. 586–592.
8. Liu J., Wang L.N. Baclofen for alcohol withdrawal. *Cochrane database of systematic reviews*. 2019. Vol. 11. P. 3–37. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD008502>.

9. Gabapentin treatment for alcohol dependence: a randomized clinical trial / B.J. Mason et al. *JAMA Internal Medicine*. 2014. Vol. 174. № 1. P. 70–77. <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2013.11950>.
10. McKay J.R. Continuing care research: What we have learned and where we are going. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 2009. Vol. 36. № 2. P. 131–145. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2008.10.004>.
11. Myrick H., Anton R.F. Treatment of Alcohol Withdrawal. *Alcohol Health & Research World*. 2004. Vol. 29. № 2. P. 127–134.
12. Principles of Drug Addiction Treatment: A Research-Based Guide (Third Edition). URL: <https://www.drugabuse.gov/publications/principles-drug-addiction-treatment-research-based-guide-third-edition/principles-effective-treatment> (дата звернення: 22.01.2024).
13. Raistrick D. Management of alcohol detoxification. *Advances in Psychiatric Treatment*. 2000. Vol. 6. № 5. P. 348–355.
14. Rehm J. The relationship between different dimensions of alcohol use and the burden of disease – an update. *Addiction*. 2017. Vol. 112. № 6. P. 968–1001. <https://doi.org/10.1111/add.13757>.
15. World Health Organization. Alcohol. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol> (дата звернення: 22.01.2024).